

нічний аналіз явища художнього семіозису зможе проявити особливості структури та семантики культурно маркованих авторських концептів як для авторських картин світу, так і для ширших концептуальних утворень в інтертекстуальній взаємодії естетично маркованих одиниць семіосфери.

Література:

1. Богомолов А.С. Диалектический логос: Становление античной диалектики / Алексей Сергеевич Богомолов. – М. : Мысль, 1982. – 263 с.
2. Гомер. Одиссея / пер. із старогрец. Бориса Тена / Гомер. – К. : Дніпро, 1968. – 464 с.
3. Кессиди Ф. Х. Гераклит / Фофари Харлампиевич Кессиди. – М. : Мысль, 1982. – 200 с.
4. Комарова В.Я. К текстологическому анализу античной философии. Вып. 2 / Вера Яковлевна Комарова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1974. – 88 с.
5. Курабцев В. Л. Истина и ложь в ранних диалогах Платона / В. Л. Курабцев // Ученые записки РГУ / гл. ред. Е.А. Петрова. – М. : РГУ, 2008. – № 4. – С. 132–136.
6. Лосев А. Ф. История античной эстетики. – Т. 1. Ранняя классика. – М. : Высшая школа, 1963. – 583 с.
7. Лосев А. Ф. Платон. Аристотель: 2-е изд., испр. и доп. / А.Ф. Лосев, А.А. Тахо-Годи. – М. : Молодая Гвардия, 2000. – 391 с.
8. Лурье С. Я. Демокрит. Тексты. Перевод. Исследования / Соломон Яковлевич Лурье. – Л.: Наука, 1970. – 664 с.
9. Овсянников М. Ф. История эстетической мысли / Михаил Федотович Овсянников. – М. : Высшая школа, 1984. – 336 с.
10. Платон. Собрание сочинений в 4-х томах. Т. 1 / Платон. – М. : Мысль, 1990. – 860 с.
11. Поліщук О. П. Художні мислення: естетико-культурологічний дискурс. – К. : Парапан, 2007. – 208 с.
12. Чистяк Д. О. Методика аналізу давньогрецької міфічної ізопоії у франкомовному художньому тексті // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / гол. ред. О.І. Чередниченко. – 2013. – Вип. 1 (46). – С. 44–47
13. Шахнович М. И. Происхождение философии и атеизм / Михаил Иосифович Шахнович. – М. : Наука, 1973. – 252 с.
14. Battistini Y. Trois présocratiques. Héraclite, Parménide, Empédocle / Yves Battistini. – Paris : Gallimard, 1988. – 196 p.
15. Burnet J. Early Greek Philosophy / John Burnet. – London, A.&C. Black, 1945. – 376 p.
16. Cornford F.M. From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation / Francis Macdonald Cornford. – Princeton: Princeton University Press, 1991. – 285 p.
17. Gobry Y. Pythagore / Yvan Gobry. – Paris: Ed. Universitaires, 1992. – 186 p.
18. Les présocratiques / Édité par J.-P.Dumont. – Paris: Gallimard, 1988. – 1680 p.
19. Zafropulo J. L'école éléate / Jean Zafropulo. – Paris: Les Belles Lettres, 1950. – 303 p.

УДК 811.111'373:81'42

Н. А. Чумак,

Институт міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті йдеться про сучасну англomовну картину світу в умовах глобалізації, а також розглядаються передумови виникнення гібридної англomовної картини світу.

Ключові слова: англomовна гібридна картина світу, гібридизація, глобалізація, образ світу, носій мови.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

The article deals with the modern English language picture of the world in the context of globalization and hybridization. Due to its «hospitality» to the borrowed lexical units and elements, as well as the ability to produce unlimited number of new lexical items with the help of existing and borrowed lexical elements, modern English is considered to be one of the richest and most productive languages. Thus, because of its extreme susceptibility to any loan words, English is metaphorically called «omnivorous». Having borrowed a large number of lexical items from different languages, from Chinese to Latin, now English is also the most generous «donor». New concepts are updating English language picture of the world continuously and are enriching their palette of conceptual signs as well. In this perspective, it's proper to discuss not only the globalization of the English language of the world but also its hybridization. Modern English language picture of the world is a blend of different cognitive structures that are fragments of different pictures of the world in the mind of a multilingual speaker. This blend (Y. N. Pieterse defines it «global mélange») entails the hybridization of the modern English language picture of the world.

Key words: English language hybrid picture of the world, hybridization, globalization, image of the world, native speaker.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Стаття посвячена сучасній англomовній картині світу в умовах глобалізації, в ній також розглядаються передумови виникнення гібридної англomовної картини світу.

Ключевые слова: англomовна гібридна картина світу, гібридизація, глобалізація, образ світу, носитель мови.

Впродовж кількох десятиліть і до нині різним аспектам проблеми картини світу присвячували і продовжують присвячувати свої роботи чимало вчених: Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, Т. В. Булігіна, А. Вежбицька, О. О. Корнілов, Ю. Н. Караулов, О. С. Кубрякова, Д. С. Ліхачов, В. І. Постолова, М. В. Пімеова, Ю. С. Степанов, З. Д. Попова і Й. А. Стернін, Д. М. Шмельов, А. М. Приходько, М. М. Маковський, В. М. Телія тощо, що свідчить і наразі про актуальність досліджуваного питання. Метою даної розвідки є розглянути сучасну гібридну картину світу в умовах глобалізації на матеріалі англійської мови. Дана мета передбачає такі завдання: 1) здійснити короткий огляд підходів до понять «картина світу», «мовна картина світу», 2) розглянути передумови виникнення гібридної англomовної картини світу, 3) зробити спробу дати визначення сучасній гібридній англomовній картині світу.

Вперше термін «картина світу» у 1918 р. було висунуто Г. Герцем стосовно фізичної картини світу, яку він трактував як сукупність внутрішніх образів зовнішніх предметів, з яких логічно можна отримувати дані про поведінку цих предметів [9, с.12]. Терміном «картина світу» також широко користувався М. Планк, який розумів під фізичною картиною світу «образ світу», який формується фізичною наукою і відображає реальні закономірності природи [там само, с. 13]. Так, в межах лінгвістичної науки, наприклад, Ю. М. Караулов вважає, що образи світу, відображені у семантиці мов, утворюють мовну картину світу, а тому взятий у своїй сукупності увесь концептуальний зміст певної мови і становить картину світу [2, с. 245].

Починаючи з 60-х рр. XX ст. поняття «картина світу» розглядається в рамках семіотики під час вивчення первинних моделюючих систем мови і вторинних (міф, релігія, фольклор, поезія тощо). Даний підхід передбачає, що головною метою культури є структурна організація навколишнього світу, що відображається в моделі світу [5, с. 16–17]. Тому якщо різні знакові системи у різний спосіб моделюють світ, різні мови формують неоднакові моделі світу. В. І. Карасик визначає картину світу як цілісну сукупність образів дійсності у колективній свідомості [1, с. 102], де образи – це будь-які перцептивні утворення, які об'єктивно існують або вигадані і сформовані у свідомості.

Традиційно виділяють два підходи трактування терміну «картина світу», що зумовлені специфікою вирішення проблеми відображення буття через мову. Перший підхід ґрунтується на тому, що між семантичними системами різних мов немає межі у зв'язку з тим, що відображення дійсності базується на логічних принципах і універсальних категоріях. Одне з основних положень цього підходу полягає в тому, що всі народи існують в просторі єдиного буття, утворюючи єдине людство. Другий підхід ґрунтується на гіпотезі лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа, поглядах Л. Вайсгербера, Х. Хольца та ін. Прихильники цього підходу вважають, що різниця між лексичними системами мови є абсолютною, вона визначає сприйняття світу і поведінку людей. Ключовими положеннями даного підходу є те, що мова суб'єктивно відображає світ, а всі народи існують у просторі різного буття, не утворюючи єдиного людства. З іншого боку, оскільки свідомість є емоційно забарвленою, а в емоціях гносеологічна протилежність суб'єктивного та об'єктивного зникає, тому суб'єктивне та об'єктивне переживаються як єдине ціле [10, с. 14], а тому картина світу постає цілісним глобальним образом світу, який виступає як результат усієї духовної діяльності людини.

Поняття «мовна картина світу» зумовлене фізичним, філософським та лінгвістичним розумінням «картини світу», оскільки мова бере безпосередню участь у двох процесах, пов'язаних з картиною світу: з одного боку, в його надрах формується мовна картина світу, з іншого боку, мова виражає і експлікує інші картини світу людини, які завдяки спеціальній лексиці входять в мову, привносячи до неї нові риси людини, її культури. Згодом за допомогою мови знання, набуто окремою людиною, перетворюється в колективний досвід.

З. Д. Попова і Й. А. Стернін, визначають мовну картину світу як сукупність зафіксованих в одиницях мови уявлень народу про дійсність на певному етапі розвитку народу [8, с. 8], водночас, на їхню думку, когнітивна і мовна картина світу не співвідносяться між собою, як первинне і вторинне, як ментальне явище і його вербальний прояв. Спроби осмислити активну формотворчу роль мови по відношенню до системи мислення належали, перш за все, І. Гердеру та В. Гумбольдту. Останній вважав, що в мові проявляється «дух народу», прихований особливий світогляд і специфічний спосіб мислення. Переконання В. Гумбольдта полягало в тому, що в мові присутня сила, яка формує мислення народу і яка виявляє своєрідні риси національного духу, а мова сама створює образ, картину світу, звідси розбіжності в мовах породжують розбіжності в поглядах на світ мовних колективів. О. О. Корнілов вважає, що будь-яка етнічна мова може вважатися відображенням повсякденної таксономії реальності, яка існує в колективній мовній свідомості того чи іншого етносу, тобто відображенням мовної картини світу певної національної мови. Таким чином, в колективній свідомості мовної спільноти вибудовується своя власна модель світу, яка цілковито відображається в лексиці даної мови [3, с. 96].

Англійська мова, відображаючи національну дійсність, створює свою специфічну картину світу, яка постійно поповнюється, змінюється, розширюється за рахунок різних факторів. Зокрема, «глобалізація культури та медіа» спричиняє «глобальне поширення англійської мови», що, у свою чергу, спонукає «активне використання англійської мови в багатьох мультілінгвокультурних контекстах світу» [7, с. 13] та створює передумови для глобального/всесвітнього меланжу («global mélange» – термін Я. Н. Пітерзе [11, с. 45]), що виливається в даному разі в результаті контактів різних мов з англійською мовою в парадигму World Englishes (Spanglish, Frenglish тощо) та Global English.

З рештою, завдячуючи своїй «гостинності» до запозичених лексичних одиниць та елементів, а також здатності до необмеженого продукування нових лексичних одиниць з уже наявних та запозичених, сучасна англійська мова вважається однією з найбагатших та найпродуктивніших мов світу. Так, С. М. Мезенін вважає англійську мову «всесвітньою» та надзвичайно сприйнятливою до чужих слів. Всотавши протягом століть велику кількість лексичних одиниць з різних мов, від латини до китайської, наразі англійська мова сама є найщедрішим «донором» [6], а англійська картина світу, ймовірно, щомиті поповнюється новими концептами, або ж останні збагачують свою палітру концептуальних ознак.

В такому ракурсі слід говорити не лише про глобалізацію англійської картини світу, а її гібридизацію. Я. Н. Пітерзе ототожнює ці два поняття, вважаючи їх взаємозамінними та додає, що в результаті міграційних процесів різні культурні спільноти змішувалися, ставали гібридними, а прискорена глобалізація є гібридизацією вже змішаних (гібридних) культур [11, с. 45]. Відтак створюється ситуація, коли у мультілінгвального мовця національна ідентичність відходить на другий план, а у свідомості створюється когнітивний простір, породжений глобалізованим образом світу, що «обумовлює неминучість когнітивних контактів ментальних структур у когнітивно-дискурсивній діяльності». В рамках сучасної англійської картини світу, йдеться про меланж різних когнітивних структур, що належать фрагментам із різних картин світу у свідомості мультілінгвального мовця, що тягне за собою їх гібридизацію.

Так, можна стверджувати, що процес гібридизації англійської картини світу є наслідком процесу глобалізації. В результаті глобалізації, з одного боку, англійська картина світу за останній період стала між- та наднаціональною, а в силу входження іншомовних елементів до англійської мови, остання перетворилась на своєрідну мову-«гібрид», мову-«кентавр» (за аналогією терміна Л. П. Крисіна «слова-«кентаври» [4]). З іншого боку, стрімкий розвиток англійської мови як глобальної становить новий виклик: наскільки широкими можна допускати розбіжності між варіантами англійської мови.

Показовим в даному разі є науковий «двобій» двох вчених – Р. Квірка, «чемпіона зі стандартної (рідної) англійської» («champion of Standard (native) English») і Б. Качру, «чемпіона з нерідних варіантів англійської мови» («champion of non-native Englishes») [12, с. 8]. Р. Квірк наголошував на тому, що єдиний стандарт, який ґрунтується чи то на британському, чи то на американському варіанті англійської мови, повинен застосовуватись в усіх випадках вживання англійської мови не-носіями мови, а Б. Качру натомість дотримувався думки, що є доцільним поблажливо визнати «зсув парадигми» («paradigm shift»), який спричинений зростаючим вживанням англійської мови як міжнародної мови.

В межах сфери світових варіантів англійської мови («World Englishes») побутує тривимірне поняття, базоване на розбірливості (intelligibility), тобто здатності слухача розпізнати окремі слова і вирази; зрозумілості (comprehensibility), тобто здатності слухача зрозуміти значення слова чи виразу в заданому контексті, та інтерпретованості (interpretability), здатності слухача розуміти наміри мовця поза межами слова чи виразу. Останній рівень становить найскладнішу проблему для вирішення мовцем в процесі комунікації, оскільки певною мірою зачіпає концептуальну складову висловлювання, а отже є нелегким для осягання не-носієм мови, а відтак тягне за собою когнітивні зрушення в інтерпретованому мовленнєвому фрагменті.

Отже, в результаті свого міжнародного статусу англійська мова набула всесвітнього поширення, адаптування до значень інших культур та стала глобальною завдяки інформаційним технологіям, міжнародним організаціям та стрімкій міграції населення планети. Зважаючи на те, що картина світу – це своєрідний образ світу, який образно репрезентує знання про світ та системи цінностей культури і є опосередкованим тією мовою, якою розмовляє певна спільнота, можна зробити спробу дати визначення сучасній гібридній англомовній картині світу. Сучасна гібридна англомовна картина світу – це глобалізований лінгвокультурний образ світу, який увібрав в себе фрагменти лінгвокультурних образів світу інших мовних спільнот, поєднав їх та/чи підлаштував (адаптував) під систему цінностей англомовної спільноти.

Серед перспектив подальших розвідок слід окреслити дослідження становлення гібридних картин світу в умовах глобалізації на матеріалі інших мов.

Література:

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс [монография] / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – 3-е изд. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – 264 с.
3. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / Олег Александрович Корнилов. – М. : Моск. Гос. Ун-т, 1999. – 341 с.
4. Крысин Л. П. О некоторых новых типах слов в русском языке: слова-«кентавры» / Л. П. Крысин // Лингвистика: Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – Нижний Новгород, 2010. – № 4(2). – С. 575–579.
5. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Юрий Михайлович Лотман. – М. : «Языки русской культуры», 1996. – 464 с.
6. Мезенин С. М. Натурализация чужой лексики и интеркультурный процесс [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://old.kpfu.ru/science/news/lingv_97/n30.htm
7. Моїсеєнко О. Ю. Концептуальна інтеграція англійської мови в лінгвокультурний контекст Східної Африки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. Ю. Моїсеєнко. – К., 2015. – 42 с.
8. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – 4-е изд., стереотипное. – Москва-Берлин : Директ-Медиа, 2015. – 101 с.
9. Серебренников Б. А. Язык отражает действительность или выражает ее языковым способом? / Б. А. Серебренников // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира : сб. науч. тр. – М. : Наука, 1988. – С. 12–21.
10. Скибіна В. І. Розповсюдження національної мови та проблеми лексикографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В. І. Скибіна. – К., 1998. – 34 с.
11. Pieterse J. N. Globalization as Hybridization / J. N. Pieterse, J. J. Macionis, K. Plummer // Sociology: a Global Introduction. – Harlow and New York : Prentice Hall. – Second edition. – 2002 [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.uvm.edu/rsen/rm230/Nederveen%20Pieterse.pdf>.
12. Seidlhofer B. Controversies in Applied Linguistics / Barbara Seidlhofer. – Oxford, New York : Oxford University Press, 2003. – 346 p.

УДК 811.161.2'373'276.6:61

Л. Б. Шутак,

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ

У статті зроблено теоретичний аналіз метафори як складного й багатоаспектного явища у сучасному мовознавстві. Наголошено на важливій ролі метафоризації у процесах інтеграції вербальної й контекстуальної систем особистості, а також у категоризації мови.

Проаналізовано одну з найбільш актуальних теорій розвитку метафори – концептуальну. Зауважено про те, що в сучасних когнітологічних дослідженнях метафоризація розглядається як загальнонаукова теорія інтеграції, яка реалізується через посередництво знаків і поповнення термінологічної частини одного з концептів, а в результаті дає «бленд». Описано різновиди метафоричних зближень, окреслено основні аспекти вивчення метафори з погляду семантики. Визначено залежність дискурсу від метафоричних процесів і роль метафори у термінотворенні й термінологізації.

Ключові слова: метафора, метафоризація, когнітивна метафора, концептуальна метафора, дискурс, когнітивно-дискурсивна теорія метафори.

THE SPECIFICS OF METAPHOR: COGNITIVE AND DISCURSIVE ASPECTS

The article considers the theoretical analysis of metaphor as a complex and multidimensional phenomenon in modern linguistics. The important role of metaphor in the process of integration of verbal and contextual identity, as well as the categorization of language is emphasized.

The author analyzes one of the most relevant theories of metaphor – conceptual. In modern research cognitive metaphor is considered as general scientific theory of integration and realized through signs and replenish the terminology of one of the concepts, and as the result gives a «blend».

The article describes the types of metaphoric encounters, such as metaphor, based on the comparison of ontological metaphor, anthropocentric metaphor, textual metaphor, terminological metaphor. The basic aspects of the study of metaphor in terms of semantics applied a comprehensive approach. The role of metaphors in the process of conceptualizing and categorizing the world, including in the development of sign systems is analyzed. The dependence of metaphorical discourse processes and the role of metaphor in terminology and terminologization is depicted.

Keywords: metaphor, metaphor, cognitive metaphor, conceptual metaphor, discourse, cognitive and discursive theory of metaphor.

ОСОБЕННОСТИ МЕТАФОРИ: И КОГНИТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ

В статье сделан теоретический анализ метафоры как сложного и многоаспектного явления в современном языкознании. Отмечено важную роль метафоризации в процессах интеграции вербальной и контекстуальной систем личности, а также в категоризации языка.

Проанализировано одну из наиболее актуальных теорий развития метафоры – концептуальную. Отмечено, что в современных когнитологических исследованиях метафоризация рассматривается как общенаучная теория интег-